

Helyükre tenni az értékeinket

Tari János a digitalizálásról és egy virtuális kastélyról

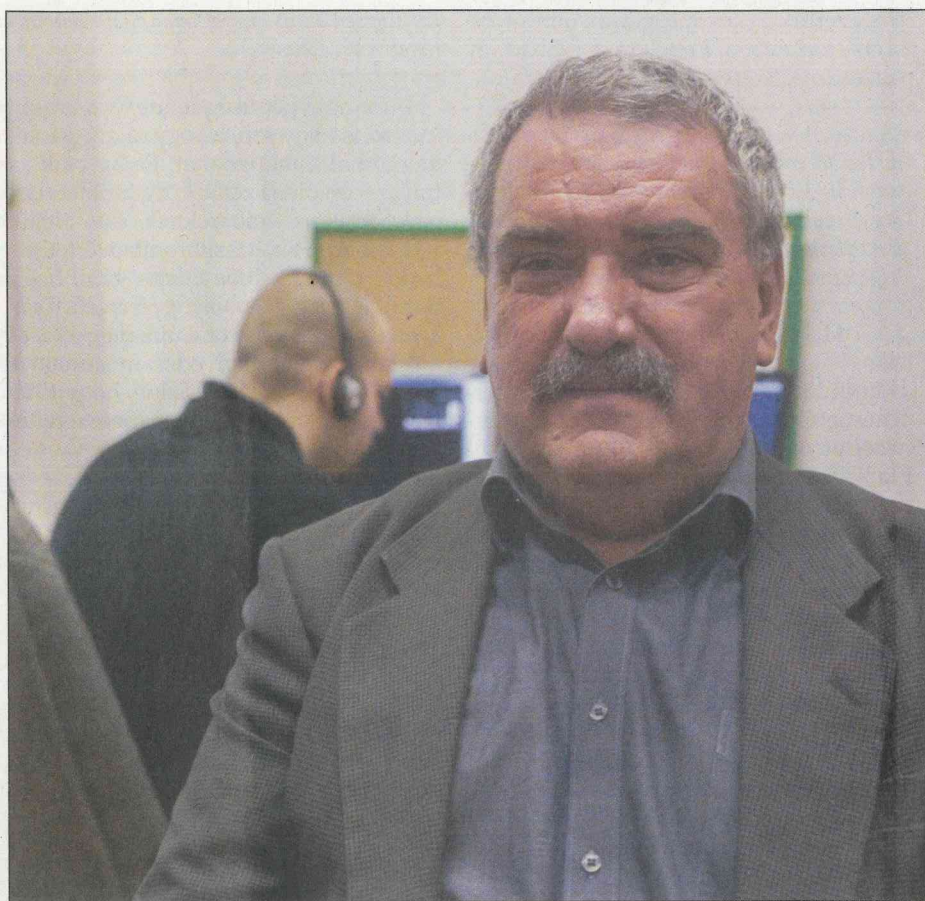
Manapság a gyermekek is új technológiákkal ismerik meg a múzeumi gyűjteményeket – hangsúlyozza Tari János néprajzi filmrendező-operatőr. A Magyar Nemzeti Múzeumban november elején megrendezett MUZEUM@DIGIT múzeumdigitalizálási konferencia és az AVICOM-fesztivál egyik szervezőjével beszélgettünk.

Mi volt az aktualitása a budapesti konferenciának?

– A múzeumok már évtizedekkel ezelőtt felismerték, hogy a nézőket nem lehet csak tárgyakkal, dokumentumokkal, kéziratokkal és poros, úgynevezett múzeumi raktárakkal lenyűgözni, hanem mutatni kell nekik valamit a történelmi tudásról, az identitásról, a kulturális örökségről is. A mai fiatalokat nagyon nehezen lehet bevinni egy-egy múzeum kiállítóterébe, ezért mindenféle új technológiákkal próbálják őket közel hozni a tárgyi kultúrához, a hagyományainkhoz, a kézzel fogható, illetve a szellemi kulturális örökség különböző témáihoz. Ez a konferencia arról szólt, hogyan mentsük meg ezeknek a forrásait és anyagait az utókor számára, és milyen módon mutassuk be érthetően a tudomány eredményeit. Ma ennek egyik kulcsszava a digitalizálás. Az ICOM, a múzeumok világszervezete jövőre ünnepli hetvenedik születésnapját. Egyik nemzetközi szakosztálya a huszonöt éves AVICOM, az audiovizuális produkciók és az új multimédiás technológiák nemzetközi szervezete. Minden ország a saját legjobb múzeumi produkcióit szokta elküldeni ezekre a fesztiválokra, konferenciákra.

Mi az a legújabb technológia, amire most odafigyelnek a múzeumok?

– Angolul *augmented reality*-nek nevezzük a virtuális valóságnak azt a speciális formáját, amelynek köszönhetően többféle eszköz segítségével élhető át például a múzeumi élmény. A fesztivál egyik idei díjnyertes alkotása is ilyen technológiát alkalmaz: telefonunkon vagy táblagépeinken nézhetjük meg egy kastély különböző korszakainak berendezéseit, lakóit. Tehát ez a technológia képi és hangüzenetekkel ad át történelmi tudást, akár a néző saját eszközein keresztül. A fesztiválon már több alkalommal szerepeltek eredményesen magyar pályázatok. Tavaly például a Szentendrei Szabadtéri Múzeum nyert, idén pedig három magyar díjazott volt:

az Országgyűlési Múzeum, a Néprajzi Múzeum *Kő kövön* című kiállítása és a Skanzen. A „múzeumi élmény” szlogent egyre több intézmény használja, mert már egyre kevesebben vannak a vitrinek előtt elcsúszó látogatók. Ma a múzeumlátogatók már nem nézik meg ezeket, csak átrohannak a kiállítótereken, lefényképezik például a *Mona Lisát*, és hazamennek. Ezen próbálunk változtatni.

Mi ennek az oka? Néhány évtizeddel ezelőtt még megálltunk a tárlóknál?

– Akkor még nem volt olyan fejlett a média és a tömegkommunikáció, mint ma. Nem árasztotta el az embereket a képernyők hada különböző információkkal, nem volt internet, a televíziók még nem sugároztak ennyiféle adást. Ma már szabadon választható információkat, digitális tartalmakat nézhetünk meg, tölthetünk le és tanulmányozhatunk, vagy használhatunk akár az oktatásban is. Például a budapesti Országgyűlési Múzeum új kiállítása a törvényhozás történetét mutatja be, színészek hangján megszólaltatva a történelmi szereplőket. Manapság a gyermekek is az új technológiákkal ismerik meg a múzeumi gyűjteményeket.

Tari János néprajzi dokumentumfilm-rendező, operatőr, antropológus, a Károli Gáspár Református Egyetem docense, az AVICOM elnöke. Egyik tanítómestere Keszű Kovács László dokumentumfilmes volt. Ma is szorosan kötődik szülővárosához, Makóhoz.

Bármilyen tárlat esetében használhatók az új technológiák?

– Érdekes, hogy előfordulnak olyan területek, ahol nem lehet minden technikát alkalmazni: egyes múzeumokban csak dokumentumokkal lehet megjeleníteni az üzenetet. A film is örök műfajként él tovább. Nyilván új technikákkal, sok animációval és olyan trükkökkel készülnek az alkotások, amelyek fejlesztik a filmes kifejezőeszközöket, de egyelőre megmarad a hagyományos film forma.

Mennyire általános ezeknek az új technológiáknak a megjelenése a gyakorlatban?

– Mára ezek váltak a kommunikáció nyelvénévé. Bizonyos alkalmazások kifejlesztésekor fiatal tanácsadókat és teszt-csoportokat foglalkoztatnak, hogy ki-

derüljön, mennyire működnek ezek a megoldások. Nagyon fontos, hogy olyan digitális tartalmakat kell közvetíteni, amelyek alkalmasak a multimédiás megközelítésre. Tehát a képet, hangot, mozgóképet, interaktív videót vagy felületet olyan könnyen kezelhető formában kell átadni a múzeumlátogató közönség számára, hogy az interneten, a saját telefonján tudja megnézni a kiállítást. A konferencia guatemalai előadója, aki most jött vissza Nepálból, arról készített filmet, hogy a legutóbbi nagy földrengés után a kézzelfogható emlékhelyek pusztulását követően hogyan tud a megfoghatatlan, a szellemi kulturális örökség tovább élni a romok között. De említhetem az iraki, szíriai háborús helyszíneket is, ahol ICOM- és AVICOM-akció indult, hogy a meglévő dokumentumokból rekonstruálják a már elpusztított emlékeket, és legalább virtuálisan be tudják mutatni azokat az érdeklődőknek.

Tehát a pusztuló kulturális értékek megmenthetők?

– Korábban foglalkoztam mozgóképek és hangzó anyagok digitalizálásával és restaurálásával. Sok kérdést vet fel, hogyan tudjuk helyreállítani a töredékekből, megsérült fotográfiákból, hangfelvételekből, akár népdalokat vagy imákat tartalmazó fonográfhangerekből az értékeinket. A képre Restaurálás során használt különböző új digitalizálási technológiák már rendelkezésre állnak, tehát az álló- és a mozgóképet egyaránt meg lehet újítani. Érdekes, ha egy harmincas vagy ötvenes években készült filmet színesben újra meg tudunk nézni.

Mennyire szabad változtatni ezeken az alkotásokon?

– Nem változtatunk. Az eredeti állapotról készül másolat, és azon javítjuk a minőséget.

Van rá példa, hogy olyan értéket találjanak, amelyről korábban esetleg nem is tudták, hogy létezik, de megtalálása után megmennek, és a digitalizálással megismerhetővé teszik?

– Természetesen. Több mint egy évtizede magam is foglalkozom ezzel. A kilencvenes évek közepén például az

A Magyar Nemzeti Múzeum Országos Muzeológiai Módszertani és Információs Központja idén harmadik alkalommal rendezte meg a MUZEUM@DIGIT konferenciát november 3-án és 4-én. A szakmai rendezvény célja az volt, hogy nemzetközi kitekintéssel bemutassák és megvitassák a múzeumi digitalizálás újdonságait és az internet alapú megjelenési formákat. A konferenciához kapcsolódóan szervezték meg az ICOM Új Múzeumi Audiovizuális, Kép- és Hangtechnológiák Nemzetközi Bizottságának (AVICOM) éves fesztiválját, a F@IMP Fesztivál 2015 díjkiosztó gáláját is. Magyarországon már harmadik alkalommal rendezték meg az AVICOM konferenciáját. A konferencia egyik társszervezője a Károli Gáspár Református Egyetem Bölcsészettudományi Kara volt.

egyik angol múzeum polcain olyan filmtekercseket találtak, amelyeket soha senki nem nézett meg. Kiderült, hogy a legelső, 1895-ös antropológiai film kópiái heverték ott. De ugyanígy találtak Lumière-tekercseket is, amiket soha senki nem látott, és restaurálva

már be tudták azokat mutatni. De el tudom képzelni, hogy Magyarországon is van olyan múzeum, ahol ott hever a polcon vagy egy vasedobozban egy-egy film, amelyen nem tudni, mi van.

Előfordul, hogy nem lehet megőrizni a pótolhatatlan értékeket a digitalizálással?

– Sajnos ez nagy probléma. Lehetséges, hogy a néhány évvel ezelőtt készült, DVD-n tárolt anyagok ma már nem játszhatók le a számítógépen. Ezért szeretnénk összegyűjteni régi számítógépeket, vetítőket, kamerákat, videomagnókat is. Egyedül a fonográf-henger és a celluloidon tárolt film játszható eredetiben. Tehát lehet, hogy a digitalizálás csak illúzió. Komoly rendszer, katalógus, kutatható felületek keltenek hozzá, és talán néhány év múlva már elavult lesz, amit ma csinálunk.

Vannak egységes szabványok a digitalizációra?

– Nincsenek. Előfordul, hogy az egyik helyen elkészített anyagot egy másik országban nem lehet lejátszani. Ez így volt az egyik munkánkkal. A Károli Gáspár Református Egyetem Bölcsészettudományi Karán a Civil Alap támogatásával *Megmentők és megmentettek* címmel oktatási segédanyagot készítettünk a holokausztról. Az interaktív oktatóanyagban dokumentumokból és magyar emlékezők elmondásából táru-
nak fel történetek. Megjelennek benne a zsidókat bűjtató református diakonisszák, vagy éppen Balla Péter néprajzkutató és Zsindelyné Tüdös Klára zsidómentő tevékenysége. Ebből a húszórnyi film- és hanganyagból Washingtonban bizonyos részleteket nem lehetett lejátszani a technikai és egyéb problémák miatt.

Ha már az oktatás szóba került: könnyebben be tudnak lépni a múzeumok az oktatás területére az új lehetőségeknek köszönhetően?

– Igen, és szándékunk is ez. Néhány országban anyagilag is ösztönzik a múzeumokat, hogy vegyenek részt az oktatásban. Több helyen a látogatószám is azért emelkedett, mert a középiskolák, általános iskolák, sőt még akár óvodák is múzeumi órákat tartanak. A múzeumoknak ez az egyik társadalomban vállalt szerepe, hogy az oktatás területén is közvetítői legyenek a tudás átadásának.

T. Németh László
Fotó: Dimény András